

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง “เจตนา” ในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายและความสำคัญของ “เจตนา” ที่ปรากฏในคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนาเถรวาท คือพระไตรปิฎกและอรรถกถาซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญในการใช้เป็นหลักเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม

“เจตนา” หมายถึง ความตั้งใจ ความจงใจ การเลือกตัดสินใจในการกระทำการต่าง ๆ ซึ่งเป็นมูลเหตุของการกระทำ (กรรม) เป็นตัวนำในการกำหนดทิศทางการกระทำของมนุษย์เป็นแกนนำในการริเริ่มปรุงแต่งทั้งในแง่ของการสร้างสรรค์และทำลาย นอกจากนี้ เจตนายังมีความหมายครอบคลุมสภาวะที่ปรุงแต่งจิตให้ดีชั่วหรือกลาง ๆ

บทบาทของเจตนาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกจะมีความเกี่ยวข้องกับการปรับอบัติพระภิกษุที่ประพฤติดลวงละเมิดพระวินัย ในพระสูตรตันตปิฎกจะแสดงถึงเจตนาในรูปของสังขาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของชีวิต เจตนาในรูปของกรรม เจตนามีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาเพื่อปฏิบัติไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิตคือการดับทุกข์ ตลอดจนการใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินทางด้านจริยธรรมที่แสดงให้เห็นว่าเจตนามีมูลเหตุมาจากความดี (กุศล) หรือความชั่ว (อกุศล) เพื่อให้เห็นว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นความดีหรือความชั่ว ในพระอภิธรรมปิฎกแสดงเจตนาเป็นเจตสิกคือองค์ประกอบหนึ่งของจิตที่เกิดกับจิตทุกดวง “เจตนา” ยังสามารถประยุกต์ใช้ตัดสินทางจริยธรรมในกรณีต่าง ๆ ซึ่งเกิดผลกระทบจากความเจริญทางเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น กรณีการทำารุณยฆาต การทำโคลนนิ่ง การทำแท้ง และการวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอทัศนะทางจริยศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะการใช้มาตรการในการตัดสินการกระทำ ทั้งนี้ก็เพื่อให้การศึกษาวิจัยเรื่อง “เจตนา” ในพุทธจริยศาสตร์เถรวาทมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น